

מראי מקומות - בבא קמא י"ד

(א) **הא ביום חייב, ואמאי, הא לא קיבל עלי' שמירת נזקיו** - הק' התוס' ר"פ, לימא דחייב במשאל קאמר, דהוא חייב ביום ופטור בלילה. ועוד הק', במאי עסקי', אם מיירי בכותל רעוע, אפי' בלילה ליחייב, ואם בכותל שאינו רעוע, אפי' ביום ליפטור. ותי' דלעולם מיירי בכותל שאינו רעוע, ומה דחייב ביום, היינו משום דנהי דאניס בפריצת הכותל, מ"מ הי' צריך לרדוף אחר הבהמה כשיצתה ולחזור להכניסה ולנעול בפניה, כיון דניס הוא. ולכן גם לא הי' שייך לומר דחייב אמשאל קאמר, דכיון דכותל שאינו רעוע הוא, הוא יהי' פטור אף ביום, שהרי הוא אינו יודע מתי יצתה, שהרי אינו בבית שהבהמה שם, ולא רמי עלי' לחזור אחר הבהמה, אבל שואל, שבביתו היא, וידע בה כשיצתה, רמי עלי' לחזור אחריה ביום. אולם ע' בחי' הראב"ד דתי' להיפוך, דאם מדברים במשאל, אז אף בלילה יהי' חייב, דהא כיון דמסרו לשואל שלא קיבל עליו נזקיו, א"כ הו"ל כאילו הניחו בלא שומר בלילה, ואי הוה גבי', כי נפרצה בלילה נמי הוה קאי איהו באפה, ועד שלא תזיק הוה שמע ומנטר לה, והו"ל תתלתו בפשיעה [וצידד הראב"ד דאולי סופו נמי בפשיעה, וצ"ע מהו השאלה].

(ב) **ה"ק, אם קיבל עליו שמירת נזקיו, חייב-ק'**, פשיטא, האם צריך לחדש לנו דאם קיבל עליו שמירת נזקיו דחייב. וכ' המהרש"א מהדור"ב דה"א כשקיבל השואל ע"ע שמירת נזקיו, לא קיבל עליו אלא כלפי שור דיד', שלא יתבע מהמשאל אם שור המשאל מזיק שור השואל, אבל אם הזיק שור המשאל לשוורים אחרים, לא קיבל עליו שמירה, קמ"ל דאף כלפי אחרים קיבל עליו שמירה.

(ג) **מתקיף לה ר' זירא כיון דמיוחדת לפירות, הא בעינן ובער בשדה אחר** - הק' הפני יהושע, א"כ איך הבין ר' זירא ברייתא דר' יוסף, איך יהי' חייב בכה"ג, הא בעינן שדה אחר וליכא. וביאר דס"ל לר' זירא דאין מקום לחלק בין אם מיוחדת לשוורים או רק לפירות, דאי אמרת דבשניהם מיוחדים לשוורים הדין הוא דאינו נחשב שדה אחר, א"כ מ"ש אם שניהם מיוחדים לפירות, הא עיקר קרא דשדה אחר אפירות קאי, וכיון דאמרת דאם מיוחד לשניהם לשוורים אינה שדה אחר, א"כ ה"ה בשניהם מיוחדים לפירות. וא"כ, ס"ל לר' זירא דהברייתא דר' יוסף ס"ל דמה דיש גם רשות למזיק להיות שם אינו מגרע מהא דנחשב לשדה אחר, וס"ל דבין אם מיוחד לשניהם לשוורים ולפירות ובין אם מיוחד לשניהם רק לפירות, הדין הוא דנחשב שדה אחר וחייב. ולפ"ז, מה דמסיק הגמ' דאם פליגי האמוראי פליגי בקו' ר' זירא ותי' אביי, הביאור הוא דר"א דס"ל כר' זירא היינו שאין לחלק כלל בין מיוחד לשניהם לשוורים או לפירות, וא"כ ע"כ הברייתא דר' יוסף חולק על מתני', וס"ל דחצר השותפין לעולם חייב, ור' חסדא ס"ל כתירוץ דאביי, וא"כ שפיר יש לחלק בין אם מיוחד לשניהם לשוורים, דא"כ אינו שדה אחר, ופטור, ובין אם מיוחד רק לפירות, דא"כ נחשב שדה אחר וחייב.

(ד) **לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד, לזה ולזה לשוורים** - משמע דכיון דלגבי שן הו"ל חצר הניזק מי שמויחד השדה לו לפירות, א"כ לא אכפת לן מה דיש לשניהם רשות לשוורים. והק' תוס', דאין שייך לגרוס כן, דכיון דיש רשות לכאור"א להכניס שם שורו, אין שייך לקרות לזה חצר הניזק, ולכן גרס תוס' לא לזה ולא לזה לשוורים. וע' בנמוקי יוסף (ה: בדפיו ד"ה לפירות) שכ' דכל זמן שיש להניזק פירותיו שם, אין הלה רשאי להכניס שם שורו, והדעת מכרעת כן, שלא יאכלו שורו של זה פירותיו של זה. וכ' החי' אנשי שם (ב') דכוונת הנ"ל ליישב קו' תוס', דהא הרייף יש לו גירסת רש"י, ולכן כ' דא"נ דרשות שניהם הוא לשוורים, מ"מ בזמן שיש לו פירות שם, אז אסור לו להכניס שם שורו, ולכן שפיר נחשב רשות הניזק לענין שן [ועדיין יש לע', א"כ למה נקטי' לזה ולזה לשוורים, הרי לכאור"א לפי"ז אין שום נפק"מ באם יש לו רשות להכניס שם שורו או לא, וצ"ע]. אולם ע' ברא"ש (סו"ס י"ז) שכ' ד"חצר המיוחדת לא' לפירות ולזה ולזה לשוורים, חייב בה על השן ועל הרגל, אע"פ ששור המזיק נכנס שם ברשות, קרינא ב' חצר הניזק, כיון דמיוחדת רק לא' לפירות. ולכאור"א מבואר מדבריו דאף דהשור הי' לו רשות ליכנס אף בזמן שהפירות הי' שם, מ"מ חייב הוא על הפירות דחשיב חצר הניזק, וכשי' רש"י. ובביאור שי' רש"י, כ' היש"ש (ל"ו) "ואתן טעם לדברים, מאחר שיש רשות לא' להכניס פירותיו שם ולא לשני, א"כ כאילו התנו עם השני שישמור בהמתו, שלא יאכל הפירות." וע"ע בחי' ר' ארי' לייב (סי' ס"ו) שהעיר דכיון יש רשות לשניהם להכניס שוורים שלהם, א"כ למה חשיב חצר הניזק, מה לי דרק יש רשות לא' להכניס שם פירותיו (והביא דברי היש"ש הנ"ל, ונתקשה בכוונתו). וע"ש באריכות שכ' שצריך להיות דין בה דין "רה"ר" כדי להפטור, ואם יש רק רשות לא' מהן להכניס שם פירותיו, א"כ לא הוי רה"ר, וממילא הוי רשות הניזק כלפי שן, וחייב.

(ה) **דלגבי שן הויא לה חצר הניזק, וכי-כ' בתוס' תלמיד ר"ת דלגבי שן הו"ל חצר הניזק, לאו דוקא, שהוא הדין לגבי קרן ורגל, אם הזיק שורו לפירות הו"ל כחצר הניזק וחייב, כיון שאין לו רשות להכניס שורו לשם, ולזה יש רשות להשים פירותיו, והו"ל דלגבי פירות הו"ל חצר הניזק. ומה דקאמר שן, היינו משום דדרך שן לאכול פירות. ומה דאמר' דלגבי קרן הו"ל רה"ר, ה"ה לגבי שן ורגל אם שור הזיק שור יהי' דינו כרה"ר, ומה דנקט קרן הוא משום דאורחי' דקרן להזיק שור.**

(ו) **אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה-אי' ב' מהלכים בפי' רש"י בהסוגיא. תוס' הבין בפרש"י דשניהם הזיקו זא"ז, והחידוש הוא דמי שמזיק יותר משלם העודף. ולכאור"א יש לע', מהו החי' בזה. וע' בנמוקי יוסף (ו) בדפיו סוד"ה פרה שהזיקה) שכ' דכוונת המשנה לומר שאע"פ שכ"א שוה דמי מה שהזיק בדקדוק, אין הניזק יכול ליתלו בלא שומת ב"ד, שהמזיק יכול לעכב שלא יטול אלא בשומת ב"ד. ולכאור"א ק' ליישב פרש"י לפנינו כפי' התוס', דהא רש"י ביאר דהה"א הי' דיטול את הפרה שהזיקה טליתו, ולא תהא נשומית אלא הן חסר הן יתר יטלנה, ומשמע כהגהות הב"ח, דהציוור הוא דאו הזיק הפרה טליתו או להיפוך, ולא ששניהם הזיקו אהדדי (אולם ע' במהר"ם מש"כ בדעת רש"י, ובמרומי שדה שכ' דדברי רש"י כאן מעורב בין הב' לשונות). וע' בחי' ר' נחום (תקיב)**

שהק' דאיך שייך לומר דאמרי' דנוטל הפרה הן חסר הן יתר, הרי דין התורה הוא דמשלם מיטב שדהו. וכ' דצ"ל דשורת הדין הי' דצריך ליטול את המזיק ממש, והיכא שאין המזיק לפנינו דצריך לשלם מיטב. אבל הניח בצ"ב העצם ה"א, דהי' משלם או חסר או יתר, למה נאמר שלא ישלם כמו שהזיק.

(ז) **א"ה עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף- כ' רש"י** דלא אתפריש היכא דשטרות נקנין בכסף. וכ' **תוס'** דלא גרסי' לי', דהא ודאי אין שטרות נקנין בכסף אלא בכתיבה ומסירה. והק' **הבית הלוי** (א', כ"ב, ד"ה והנראה ליישב) על דעת רש"י, איך כ' לא אתפריש היכא, הרי מפורש להיפוך. וביאר דס"ל לרש"י דהא דאמרי' דקנין שטרות צריך כתיבה ומסירה, היינו דוקא היכא דרוצה לקנות החוב שבשטר, אבל כאן איירי ברוצה לקנות רק השטר לחודא לצור ע"פ צלוחיתו, ולזה לא צריך כתיבה ומסירה. ואף דתקנו חז"ל שלא יועיל קנין כסף במטלטלין, שאני הכא דמלתא דלא שכיחא הוא שיקנה שהמלוה ימכור השט"ח שלו שצריך לו לגבות בו כדי שאחר ישתמש בו. וגם לא שייך החשש דיאמר נשרפו השטר בעליי', דהא המוכר עצמו ימסור נפשו להציל השטר, דצריך לו לגבות בו. וא"כ, שפיר הי' שייך לומר דשטר נקנה בכסף, רק דכ' רש"י דלא אתפריש מקומו.

(ח) **ושטרות נמי וכו'- כ' תוס'** דאף דודאי אין שטרות נקנין בכסף, מ"מ אולי נקנין בחליפין [וצע"ק, אם הא דהי' פשוט לו כ"כ דאין נקנין בכסף הוא משום דא"י דנקנין רק בכתיבה ומסירה, א"כ מהו ספיקו לענין חליפין]. אולם ע' **בתוס' ר' פרץ** שהביא מר' **האי גאון** דכ' דאין שטרות נקנין בחליפין.

(ט) **והני כוליהו כסף נינהו- הק' רעק"א**, הא לעיל (י"ב) פליגי אמוראי אם גובין מעבדים דיתמי, וא"כ למ"ד דגובין מיתמי איך יפרש מתני', והניח בצ"ע.

(י) **והתניא ישיב לרבנות שוה כסף ואפי' סובין- יש לע'**, לפי הס"ד דצריך לשלם קרקע דוקא, א"כ הו"ל להק' מהא דכתי' כסף ישיב לבעליו, דלמה יכול לשלם כסף, הא צריך לשלם קרקע דוקא. וכ' **התורת חיים** ד"ל דתנא לא איירי בכסף, דפשיטא דיכול לשלם כסף, כיון דמפורש בקרא, והא דקתני שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות, לבד מכסף קאמר.

(יא) **והתניא ישיב לרבנות שוה כסף ואפי' סובין- כ' הש"ך** (חו"מ תי"ט, ב') דפשוט דלא הי' צד בהגמ' דהיכא דאין לו קרקע דפטור לגמרי, אלא ה"א דב"ד נזקקין דוקא לקרקע, היינו דיכולין ב"ד להכריח המזיק לשלם קרקע דוקא, וזהו לשון "נזקקין". אבל עכשיו חי' התורה דב"ד נזקקין לו לשלם כסף אפי' סובין, דהיינו, דב"ד יכולין להגבות מטלטלין בע"כ של המזיק, אפי' אם רוצה לשלם קרקע דוקא, וזהו כשי' **הרמב"ם** (וכן פסק **המחבר** שם), דאין גובין מקרקע אא"כ אין לו מטלטלין. **וע"ע בפני יהושע**, שהק' דלמא לעולם אין ב"ד נזקקין אלא לקרקע דוקא, והא דכתי' ישיב לרבנות סובין, היינו דיכול המזיק לדחותו אצל מטלטלין, ואפי' סובין. ותי' דס"ל דאי ס"ד שאין שעבוד הניזק על מטלטלין, אין סברא שיהי' המזיק יכול לדחותו אצל מטלטלין, כמו שאינו יכול לדחותו אצל בינונית וזיבורית.

(יב) **הב"ע ביתמי- פרש"י**, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח, דאיכא למימר לאחר מיתת אביהם קנאום. וכ' **המאירי** על דברי רש"י (ד"ה בשוה כסף), "דרך שיטפא כתבו, שאפי' נתברר שהיו של אביהם אינם משועבדים". אולם ע' **במצפה איתן** שהק' על השיטה שהביא **המשנה למלך** (מלוה כ"א), דס"ל דנהי דאין כופין ליתמי לפרוע חובת אביהן ממטלטלין, מ"מ מצוה איכא וחיוב בידי שמים, והרי כל היכא שיש מצוה לצאת ידי שמים מהני תפיסה. וא"כ, לכאור' אם תופס מטלטלין דיתמי מהני תפיסתו. ועוד הק' דהא לכ"ע אמרי' דמהני תפיסה מיתומים גדולים שלא בעדים. וא"כ ק', למה אמרי' לדבר פשוט דב"ד אין גובין לו ממטלטלין אלו. וכ' דלהכי נקט רש"י דאין ברור דמטלטלין אלו של המזיק היו, ואולי קנאום היתומין לאחר מיתתו, דזה פשוט, דכל הדין דתפיסה מהני במטלטלין הוא רק היכא דהיו ודאי של המזיק.

(יג) **ביתמי- כ' הרא"ש** (י"ט) בשם הרי"ף, דהשתא דתקינו רבנן בב"ח יכול לגבות ממטלטלי דיתמי, ה"ה לענין נזקין דיכול לגבות. אולם הביא מר' **אפרים** תלמיד הרי"ף דחולק וס"ל דזהו רק לענין ב"ח שיש חשש של נעילת דלת, אבל נזיקין הו"ל מלתא דלא שכיחא, לא תקנו בכה"ג ואין גובין ממטלטלי. וכ' הרא"ש, "ונראה לי דבדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מילי שיעבוד מדינא דגמרא, אף בלא תקנה, וכו'".